

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Шамара Ірина Миколаївна

Старший викладач

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

пл. Свободи, 6, м. Харків, Україна, 61022

e-mail: shamara@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2431-9185>

Скоряк Ілля Вікторович

студент

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків

пл. Свободи, 6, м. Харків, Україна, 61022

e-mail: ilya.skoryak@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2961-1887>

В статті аналізується наявний потенціал Харківської області як дестинації в області лікувально-оздоровчого туризму, визначаються фактори, що гальмують розвиток даного виду туризму в регіоні та шляхи подолання цих факторів, а також виявлені пріоритетні центри розвитку лікувально-оздоровчого туризму на Харківщині та інструменти максимізації надходжень до бюджету від надання відповідних послуг.

Предметом дослідження є аналіз потенціалу лікувально-оздоровчого туризму та рекреаційної діяльності в умовах існуючої інфраструктури в Харківській області. *Мета* дослідження полягає у виявленні проблем та перспектив розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Харківській області.

В дослідженні використано метод SWOT-аналізу для виявлення сильних та слабких сторін розвитку Харківської області як одного з напрямків лікувально-оздоровчого туризму. До сильних сторін Харківщини слід віднести більш дешеву вартість лікувально-оздоровчого продукту в порівнянні з зарубіжними санаторіями; потужні оздоровчі ресурси, які за своїми якість не поступаються Західноукраїнським аналогам; і орієнтацію українського споживача на вітчизняний туристичний продукт. Проаналізовано структуру комплексу лікувально-оздоровчого туризму, діяльність та доходи санаторно-курортних та оздоровчих закладів Харківської області.

У ході дослідження були отримані наступні результати: вихід лікувально-оздоровчого сектора туризму в Харківській області на новий якісний рівень дасть позитивну вплив на рівень надаваних населенню медичних послуг, створить нові робочі місця та збільшить доходи в бюджеті регіону. В ході дослідження було зроблено наступні висновки: кластерний підхід до розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Харківській області, комплексна взаємодія всіх ресурсів, необхідних для задоволення потреб туристів, створить більш сприятливий та привабливий імідж Харківської області як туристичної дестинації.

Ключові слова: лікувально-оздоровчий туризм, рекреаційна діяльність, санаторно-курортні заклади, імідж дестинації, ринок лікувального туризму.

Постановка проблеми. Лікувально-оздоровчий туризм чи подорожі за здоров'ям у сучасному світі являють собою велетенський глобальний ринок, що стрімко зростає, випереджає у розвитку інші туристичні сектори та чинить неабиякий економічний ефект на інші галузі економіки. Для лікувально-оздоровчого туризму характерним є набагато менша залежність від сезонних та кризових тенденцій.

Розвиток галузі лікувально-оздоровчого туризму у світі забезпечується значними капітальними інвестиціями. Жорстка конкуренція спонукає лікувально-оздоровчі заклади активно створювати нові продукти та переформатовувати існуючі, використовувати нову маркетингову технологію та канали збуту, виходити на нові цільові групи споживачів.

За офіційними даними ВТО, сектор лікувально-оздоровчого туризму характеризується зростом та інтенсифікацією потоків, за останні 15 років кількість туристичних поїздок з метою лікування та оздоровлення у світі збільшилося на 10% [5]. Ринок лікувального туризму нині тільки формується і продовжує набувати глобальних масштабів і на думку

деяких спеціалістів є найбільш стабільним та привабливим.

Важливим є вплив сектору лікувально-оздоровчого туризму з точки зору ефекту мультиплікації. Досвід зарубіжних дестинацій показує, що зростання попиту на високоякісні лікувально-оздоровчі послуги стимулює ріст рівня медичного обслуговування місцевого населення; необхідність у освічених та кваліфікованих кадрах приводить до підвищення якості навчання майбутніх фахівців. За умов, коли розвиток лікувально-оздоровчого туризму може надати значний поштовх для зростання економіки регіону, визначення лікувального та оздоровчого потенціалу Харківської області, дослідження проблем пов'язаних з наявною інфраструктурою вкрай важливим, для розуміння перспектив подальшого розвитку даного виду туризму в нашому регіоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізом тенденцій та проблем розвитку туризму в різні роки займалися такі вчені, як А.Ю. Олександрова, А.В. Бабкин, В.М. Боголюбов, Ю.Ф. Безруков,

Л.Б. Журавльова, І.І. Козлов, А.С. Кусков, О.А. Любіцева, А.Ю. Парфіненка, І.І. Волкової, С.О. Юрченко.

Постановка завдання. Основною метою даного дослідження є висвітлення проблем та перспектив розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Харківській області.

Виклад основного матеріалу. Лікувально-оздоровчий туризм — це переміщення туристів з постійного міста мешкання у інші регіони з метою лікування, запобігання або профілактики різноманітних захворювань в організмі, проведення певних лікувальних процедур з використанням цілющих властивостей природних ресурсів — мінеральних вод, повітря (кліматолікування), лікувальних грязей [4]. Лікувально-оздоровчий туризм є одним з найдавніших і найбільш відомих видів туризму, він почав розвиватися ще за декілька тисяч років до нашої ери. Нині лікувально-оздоровчий туризм є підвидом лікувального туризму і користується значним попитом серед людей середнього та старшого віку [5].

Україна володіє найрізноманітнішими природно-рекреаційними ресурсами, на базі яких функціонують санаторно-курортні заклади. Проте функціонування даних закладів не можна назвати ефективним через низку причин, що роблять галузь не

конкурентоспроможною. Тому на сьогодні існує об'єктивна необхідність у зміні пріоритетів управління та приведення галузі до європейських стандартів, що не може обійтися без участі держави. Саме формування державної стратегії розвитку курортно-рекреаційного господарства України є актуальною проблемою в зв'язку з такими чинниками як:

- необхідність масового оздоровлення населення країни;
- забезпечення конструктивної взаємодії органів державної влади України та її суб'єктів щодо комплексного раціонального використання природно-рекреаційних ресурсів та його збереження;
- курортно-рекреаційні комплекси України мають велике національне та міжнародне значення: сприяння соціально-економічному прогресу та пришвидшення інтеграції України у світову економічну систему.

Нині основами лікувально-оздоровчого туризму є бальнеотерапія (коли лікувальний ефект досягається за рахунок впливу цілющих властивостей мінеральних вод), кліматотерапія (сприятливі погодні фактори та властивості клімату) та грязелікування (використовуються лікувальні грязі).

Рис 1. Структура комплексу лікувально-оздоровчого туризму [4]

Вважається, що лікувально-оздоровчий туризм складається з трьох підкатегорій: грязелікування, бальнеотерапія та кліматотерапія. Слід зазначити, що за рівнем наявних ресурсів Харківська область не займає у жодній з наведених підкатегорій лідируючих позицій. У галузі санаторно-курортного оздоровлення область значно поступається і за ресурсами, і зарозвитком інфраструктури Подільському або Карпатському регіону, АР Крим.

Аналіз потенціалу для провадження лікувально-оздоровчої діяльності доцільно почати з наявної інфраструктури. На даний момент, у Харківській області склалася така ситуація:

- 15 санаторіїв та пансіонатів з лікуванням;
- 2 санаторії-профілакторії;
- жодного будинку і пансіонату відпочинку;
- 47 баз та інших закладів відпочинку;

- 751 дитячий заклад оздоровлення та відпочинку (табл. 1.).

- Всього Харківський регіон нараховує 815 закладів лікування, оздоровлення та відпочинку. За підрахунками це складає 7,2% від усіх подібних закладів України в цілому.

Як показано на круговій діаграмі вище, найбільшу частину від усіх санаторно-курортних закладів області займають дитячі заклади оздоровлення і відпочинку — 92%. На другому місці — бази та інші заклади відпочинку (6%).

До основних куртурологічних закладів Харківської області можна віднести санаторії. На території регіону діють 4 головні санаторії:

1. Санаторій «Бермінводи»;
  2. Санаторій «Роцца»;
  3. Санаторій «Ялинка»;
- Санаторій «Високий».

Санаторно-курортні та оздоровчі заклади Харківської області

	Санаторії та пансіонати з лікуванням	Санаторії-профілакторії	Будинки і пансіонати відпочинку	Бази та інші заклади відпочинку	Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку	Всього	Частка, %
Україна	291	63	73	1295	9669	11391	100
Харківська область	15	2	-	47	751	815	7,2

Таблиця складена авторами за матеріалами: [3]

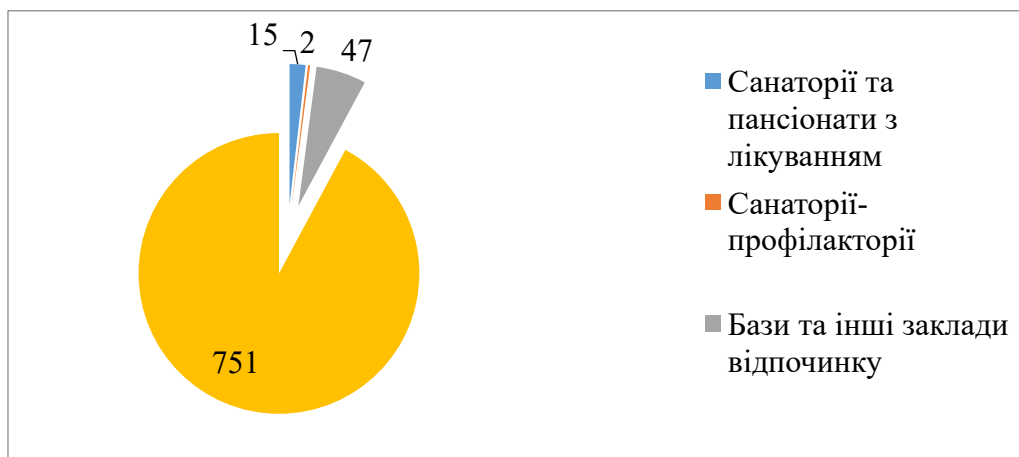

Рис. 2. Структура санаторно-курортних закладів Харківської області [3]

Таблиця 2

Санаторії Харківської області

№	Назва	Основний лікувальний ресурс	Лікування	Ціна на розміщення високої категорії, грн	Ціна на розміщення низької категорії, грн
1	Березівські мінеральні води	Слабо мінералізована гідрокарбонатна кальцієво-натрієво-магнієва вода з вмістом кремнієвої кислоти і значним вмістом органічних речовин, зовнішнє та внутрішнє застосування	Лікування хвороб органів травлення, сечостатевої системи, ендокринної системи та порушення обміну речовин; реабілітація учасників ліквідації аварії на ЧАЕС; реабілітація хворих хворобами органів травлення	700	450
2	«Роцца»	Хлоридно-натрієві та вуглекислі води, зовнішнє та внутрішнє застосування	Лікування хвороб ока і додаткового апарату, системи кровообігу; реабілітація хворих, які перенесли гострий інфаркт міокарда, нестабільну стенокардію, хірургічні втручання	730	435
3	«Ялинка»	Хлоридно-натрієві та вуглекислі води, зовнішнє та внутрішнє застосування	Реабілітація хворих з хворобами органів дихання не туберкульозного характеру; реабілітація хворих з хворобами ендокринної системи та порушеннями обміну речовин,	369	150

№	Назва	Основний лікувальний ресурс	Лікування	Ціна на розміщення високої категорії, грн	Ціна на розміщення низької категорії, грн
4	«Високий»	Хлоридно-натрієві та вуглекислі води, зовнішнє та внутрішнє застосування	Лікування хворих із захворюваннями органів дихання неспецифічного характеру; реабілітація вагітних	515	300

Таблиця складена авторами за матеріалами: [3]

Таблиця 3

Доходи від наданих послуг санаторно-курортними закладами у 2016 році, грн

	Санаторії	Санаторії-профілакторії	Бази та інші заклади відпочинку	Всього
Україна	1957103,6	213973,9	445556,3	2616633,8
Харківська область	54380,1	17175,1	10048,4	81603,6

Таблиця складена авторами за матеріалами [3]

Важливим фактором діяльності санаторно-курортної індустрії є аналіз доходів діяльності її закладів. Таким чином станом на 2016 рік доходи від наданих послуг санаторно-курортними закладами у 2016 році склали 81 603,6 грн. Як можна побачити з таблиці 3, найбільший прибуток принесли санаторії – 54380,1 грн. На другому місці (не зважаючи на їх кількість) зосередилися санаторії-профілакторії – 17175,1. Менше всього доходу принесли бази та інші заклади відпочинку.

За даними державної статистики на доходи від реалізації путівок до санаторно-курортних закладів припало близько 74364,4 грн. Інші доходи надійшли від реалізації додаткових послуг.

Важливим фактором аналізу діяльності санаторно-курортних закладів Харківської області є кількість обслугованих. Таким чином, станом на 2016 рік у лікувальних і оздоровчих закладах регіону обслуговано 36428 осіб.

Таблиця 4

Кількість обслугованих у санаторно-курортних закладах Харківської області на 2016 рік

	Санаторії	Дитячі санаторії	Санаторії-профілакторії	Бази та інші заклади відпочинку	Всього
Україна	428503	112463	65947	561712	1168625
Харківська область	13827	3541	3502	15558	36428

Таблиця складена авторами за матеріалами [3]

Картина лідерства санаторії залишається незмінною й показує, що в 2016 році ними обслуговано 17368 осіб. Другу позицію зберігають бази відпочинку – 15558 осіб. Значно відстають санаторії-профілакторії.

Що стосується структури усіх обслугованих, то серед них можна виділити 8603 дитини віком 0-17 років і лише 35 іноземців.

Незважаючи на те що нині в Харківській області існує 15 санаторіїв та пансіонатів з лікуванням, через нерозвиненість інфраструктури та непродуману маркетингову політику рекреаційний потенціал використовується лише на 10-15 %. Найбільш курорти використовуються для медичної реабілітації хворих захворюваннями органів травлення (гастроентерологія), обміну речовин (ендокринологія), нирок і сечовивідних шляхів (урологія), а також нервової системи.

Важливе значення для оздоровлення місцевого населення мають санаторії-профілакторії (2) та бази для відпочинку дітей (751)[3]. Найбільш популярними оздоровчими курортами області є «Бермінводи», «Роцца», «Ялінка», «Високий» тощо. Сумарна кількість місць у оздоровчих закладах області – 10,9 тис. Але дані рекреаційні ресурси не користуються особливою популярністю серед споживачів туристичного продукту. За останні два роки завантаження баз відпочинку та санаторіїв відбувається в основному за рахунок соціального страхування, до того ж, на безкоштовне лікування направляються бійці АТО та мешканці областей, що постраждали внаслідок військових дій. За сумами доходів від лікувально-оздоровчого туризму область займає 12 місце в Україні, що свідчить про наявність вагомих проблем, які не дозволяють максимізувати

доходи даної галузі. Через доволі тривіальні причинопотенційні споживачі обирають санаторії інших регіонів України або за кордоном. До таких причин можна віднести:

- невідповідність застарілої інфраструктури вимогам елементарного комфорту;
- низький рівень обслуговування та сервісу, «криза управлінських рішень», викликана проблемою підготовки кадрів;
- проблемне курсування громадського транспорту, жахливий стан доріг;
- нерозвинена анімаційна діяльність, відсутня сфера дозвілля;

- слабе просування наявних ресурсів на туристичному ринку, відсутність роботи з потенційними споживачами послуг, та інше.

Як засвідчує досвід Карпатського або Подільського регіонів, процес оздоровлення та рекреації в обов'язковому порядку супроводжується шоу-програмами та розважальними заходами. Нині анімаційна складова є не додатковим атрактивним елементом відпочинку та розміщення, а обов'язковою частиною надання високоякісного сервісу. Можливо, саме через недостатню організацію дозвілля молодь є нечастим відвідувачем санаторіїв та баз відпочинку Харківської області.

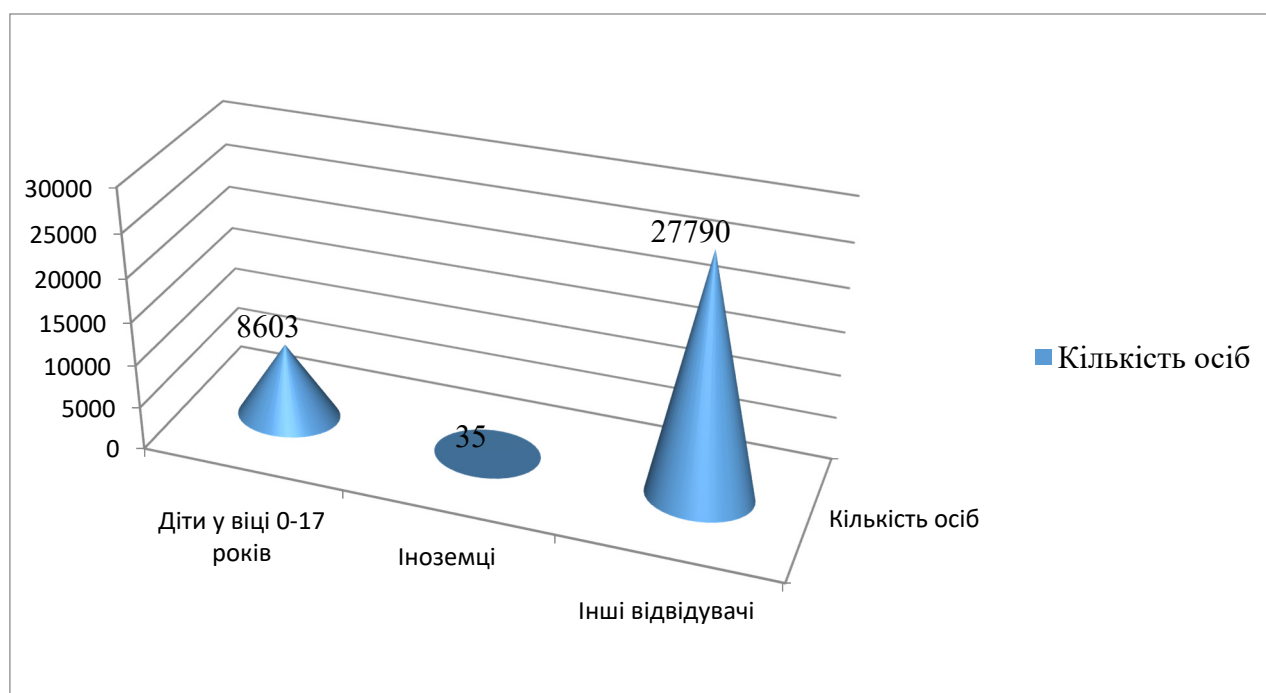

Рис. 3. Структура обслугованих відвідувачів санаторно-курортними закладами Харківської області на 2016 рік [3]

Згідно з наявними даними, в основному санаторії заповнюються людьми старшого віку, тобто варто кинути зусилля на привернення уваги молоді. Зробити це можна, розгорнувши активну компанію у популярних соцмережах, що є значно дешевше аніж рекламувати своє підприємство через традиційні ЗМІ. Світові тенденції засвідчують, що нові соціальні технології з використанням віртуальних засобів просування товару перемагають традиційні форми реклами.

На нашу думку, доцільно використовувати цільові інформаційні ролики для конкретної аудиторії, яка мешкає у певному регіоні. Причому об'єм подібної реклами доцільно збільшувати перед святами (наприклад, травневі свята, коли попит на туристичні традиційно збільшується) та на літній період. Враховуючи економічну ситуацію та орієнтацію споживача на внутрішній продукт, подібна реклама має усі передумови щоби стати успішною.

Враховуючи зростаючу тенденцію до диверсифікації послуг, що надаються, видається доцільним сегментування пропозиції, та просування продукту серед відповідного сегменту.

Слід зазначити, що розвитком санаторно-курортної справи та оздоровчих ресурсів у регіоні зацікавлені як місцеві органи влади, так і дрібні підприємці і представники бізнесу [2]. Адже добре розвинений санаторій, чи база відпочинку може дати поштовх явищу кластеризації – збільшення туристичних потоків до одного ресурсу міста/області створює плацдарм для розвитку інших (підприємств індустрії харчування, засобів розміщення, тощо), що у сукупності складає певний кластер – об'єднання усіх ресурсів регіону та їх спільна робота на задоволення туристичних потреб [1]. Подібний підхід, комплексна взаємодія усіх ресурсів для задоволення туристичних потреб створює більш яскравий

імідж дестинації та значно підвищує її атрактивність, що тягне за собою збільшення надходжень від туристичної діяльності.

Вихід лікувально-оздоровчого сектору туризму Харківської області на новий якісний показник позитивно відіб'ється і на рівні медичних послуг, що надаються населенню, створить нові робочі місця та збільшить надходження до бюджету.

Підсумовуючи проблеми та перспективи розвитку Харківщини як нової лікувально-оздоровчої дестинації, доцільно навести отримані результати у вигляді SWOT-аналізу (табл. 5).

Отже, до сильних сторін Харківщини слід віднести більш дешеву вартість лікувально-оздоровчого продукту в порівнянні з закордонними та західноукраїнськими санаторіями; потужні оздоровчі ресурси (мінеральні води та кліматичні дані), які за своїми якостями не поступаються Західноукраїнським аналогам; та орієнтацію українського споживача на вітчизняний (регіональний) туристичний продукт, яка стала пануючою тенденцією у туристичному секторі після 2014 року. До факторів, що негативно впливають на розвиток Харківщини

як дестинації, впливають недостатньо розвинена та застаріла інфраструктура, що не відповідає сучасним вимогам комфорту; недосконала законодавча база для провадження туристичної діяльності; потреба у значній рекламній кампанії та просування регіону як лікувально-оздоровчої дестинації; та низький рівень сервісу, що надають регіональні заклади оздоровлення. До можливостей розвитку Харківщини як нової дестинації лікувально-оздоровчого туризму слід віднести розвиток напряму дитячої лікувально-оздоровчої діяльності; можливість широкого залучення туристів з усієї Лівобережної України; більш широке залучення відпочиваючих молодого віку та іноземців; та посилення ефекту мультиплікації внаслідок інтенсифікації туристичних потоків. До загроз слід віднести погіршення економічної й політичної ситуації в країні; виснаження природних ресурсів регіону; зростання конкурентної боротьби на рівні туристичних макрорегіонів країни; посилення стагнації інфраструктурної бази та неконтрольовану приватизацію санаторіїв та баз відпочинку.

Таблиця 5

SWOT-аналіз Харківського регіону як дестинації у сфері лікувально-оздоровчого туризму

Позитивний вплив Strengths – Сильні сторони	Негативний вплив Weaknesses – Слабкі сторони
1)Більш дешева вартість лікувально-оздоровчого продукту у порівнянні з закордонними та західноукраїнськими санаторіями; 2)Оздоровчі ресурси (мінеральні води та кліматичні дані), які за своїми якостями не поступаються Західноукраїнським аналогам; 3)Орієнтація українського споживача на вітчизняний (регіональний) туристичний продукт, яка стала пануючою тенденцією у туристичному секторі після 2014 року;	1)Недостатньо розвинена та застаріла інфраструктура, що не відповідає сучасним вимогам комфорту; 2)Повна відсутність певних елементів лікувально-оздоровчої індустрії (так, в області наявні лише 2 санаторії-профілакторії, а державні пансіонати відпочинку взагалі відсутні) 3)Недосконала законодавча база для провадження туристичної діяльності; 4)Потреба у значній рекламній кампанії та просування регіону як лікувально-оздоровчої дестинації; 5)Низький рівень сервісу, відсутність додаткових послуг у закладах лікування (відсутність елементів анімації у програмах).
Opportunities – Можливості 1)Розвиток напряму дитячої лікувально-оздоровчої діяльності; 2)Можливість залучення туристів з усієї Лівобережної України та оволодіння даним сегментом ринку; 3)Більш широке залучення відпочиваючих молодого віку та іноземців внаслідок потужного просування санаторіїв в соцмережах; 4)Збільшення прибутків внаслідок переорієнтації профілю санаторних закладів з діяльності по оздоровленню населення, що фінансується за державні кошти на комерційну модель діяльності. 5)Інтенсифікація потоків лікувально-оздоровчого туризму посилить ефект мультиплікації та призведе до створення нових кластерних комплексів.	Threats – Загрози 1)Погіршення економічної й політичної ситуації в країні; 2)Виснаження природних факторів; 3)Зростання конкуренції на рівні туристичних макрорегіонів країни; 4)Посилення стагнації інфраструктурної бази; 5)Неконтрольована приватизація санаторіїв та баз відпочинку і підвищення цінової політики даних закладів, яка стане неприйнятною для населення.

Таблиця складена авторами матеріалами [2,3,4,5]

THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF CURATING TOURISM IN THE KHARKIV REGION

Iryna Shamara, Senior lecturer, V. N. Karazin Kharkiv National University, 6, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine, e-mail: shamara@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2431-9185>

Illia Skoriak, Student, V. N. Karazin Kharkiv National University, 6, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine, e-mail: ilya.skoriak@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2961-1887>

The Problems and prospects of development of curating tourism in the Kharkiv region. The article analyzes the existing potential of the Kharkiv region as a future destination in the field of curating tourism, determines the factors that slow down the development of this type of tourism in the region and the ways of over coming it, as well as priority centers of development of curative tourism of the Kharkiv region and tools for maximizing budget revenues. The subject of research is an analysis of the potential of curating tourism and recreation activities in the conditions of the existing infrastructure in the Kharkiv region. The goal is to highlight the problems and prospects for the development of curating tourism in the Kharkiv region.

The method of SWOT analysis are used to identify the strengths and weaknesses of the Kharkiv region's development as a new destination of curating tourism. The strengths of the Kharkiv region include the cheaper cost of a health-improving product compared to foreign sanatoriums; powerful health resources that are not inferior in their qualities to Western Ukrainian counterparts; and the orientation of the Ukrainian consumer to the domestic tourist product. Health tourism complex structure, health resorts and recreational institutions activities and profits of the Kharkiv region have been analyzed.

The following results were obtained: the output of the health-improving sector of the tourism in the Kharkiv region in a new quality will positively affect for the level of medical services provided to the population, create a new jobs and increase the revenues to the budget. Conclusions: the cluster approach to the development of curating tourism in the Kharkiv region, the complex interaction of all resources to meet the tourist needs will create a more vivid image of the destination and significantly increase Kharkiv region attractiveness.

Keywords: curative recreational activities, sanatorium and resort establishments, image of the destination, health tourism market.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЛЕЧЕБНО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНОГО ТУРИЗМА В ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Шамара Ирина Николаевна, Старший преподаватель, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, пл. Свободы, 6, г. Харьков, Украина, 61022, e-mail: shamara@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2431-9185>

Скоряк Илья Викторович, Студент, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, пл. Свободы, 6, г. Харьков, Украина, 61022, e-mail: ilya.skoriak@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2961-1887>

В статье проанализирован имеющийся потенциал Харьковской области как дестинации в области лечебно-оздоровительного туризма, определены факторы, тормозящие развитие данного типа туризма в регионе и пути их преодоления, а также выявлены приоритетные центры развития лечебно-оздоровительного туризма Харьковщины и инструменты для максимизации поступлений в бюджет от предоставления подобных услуг.

Предметом исследования является анализ потенциал лечебно-оздоровительного туризма и рекреационной деятельности в условиях существующей инфраструктуры в Харьковской области. Цель исследования состоит в выявлении проблем и перспектив развития лечебно-оздоровительного туризма в Харьковской области.

В исследовании был использован метод SWOT-анализа для выявления сильных и слабых сторон развития Харьковской области каждого из направлений лечебно-оздоровительного туризма. К сильным сторонам Харьковщины следует отнести более дешевую стоимость лечебно-оздоровительного продукта по сравнению с зарубежными санаториями; мощные оздоровительные ресурсы, которые по своим качествам не уступают Западноукраинским аналогам; и ориентацию украинского потребителя на отечественный туристический продукт. Проанализирована структура комплекса лечебно-оздоровительного туризма, деятельность и доходы санаторно-курортных и оздоровительных учреждений Харьковской области.

В ходе исследования были получены следующие результаты: выход лечебно-оздоровительного сектора туризма в Харьковской области на новый качественный уровень окажет положительное влияние на уровень предоставляемых населению медицинских услуг, создаст новые рабочие места и увеличит доходы в бюджета региона. Выводы: кластерный подход к развитию лечебно-оздоровительного туризма в Харьковской области, комплексное взаимодействие всех ресурсов необходимых для удовлетворения потребностей туристов создадут более положительный привлекательный имидж Харьковской области как дестинации.

Ключевые слова: лечебно-оздоровительный туризм, рекреационная деятельность, санаторно-курортные учреждения, имидж дестинации, рынок лечебного туризма.

Література

1. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 324/95 ВР.
2. Стратегія економічного розвитку регіону «Харків 2020»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.kharkivoda.gov.ua/documents/16203>
3. Загальні статистичні дані про кількість санаторіїв, дитячих таборів, та інших закладів лікувально-оздоровчої індустрії Харківської області: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Волкова І.І. Фактори розвитку та видова структура лікувального туризму в Україні / І.І. Волкова // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2013. – №1042. – С. 110-114.
5. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org>